

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Praecepta Pars ...

Tractatus II. In I. Præceptum De Fide, Spe, Charitate, Religione, & Peccatis
oppositis

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1711

Sectio III. Observatio vana superstitiosa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59952](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59952)

SECTIO III.

Observatio vana superstitiosa.

SUMMARIUM.

24. *Quid vana observatio?*
25. *Vana observatio per signa, seu signorum quid, & quatenus peccaminosa?*
26. *Vana observatio per preces, & characteres quid?*
27. *Regula generalis, quando mala & superstitiosa sit observatio per preces & characteres?*
28. *Afferuntur casus varii, & frequentiores.*
29. *Observatio vana per media innaturalia quid?*
30. *Regula generalis, quando certò illicita?*
31. *In dubio, an medium vel res applicanda, vel applicata habeat vim naturalem nec ne, ad causandum effectum speratum, præsumi potest, quòd habeat.*
32. *Afferuntur casus varii.*
33. *Quando certò vel probabiliter constat rem applicatam non habere quidem vim naturalem ad effectum intentum; dubitatur autem, an non fors habeat à Deo, vel demone, censenda est superstitiosa.*
34. *Quaedam notabilia.*

24 **V**ana observatio dicitur, quæ mediis inutilibus & impertinentibus à divina providentiâ, minimè ordinatis, intenditur tamen & certò expectatur aliquis effectus, puta, aut consequi aliquod bonum, aut vitare, vel avertere aliquod malum, aut inferre aliquod damnum: circa hæc tria namque versatur omnis vana observatio, & magia. *Vana observatio dicitur, vel quia non consequitur effectum intentum; vel si consequitur, semper plus nocet, quàm prodest, prodest quandoque corpori, at semper obest animæ ob eius malitiam, & offensam Dei: huic ergo iterum applicat*

applica generaliter prædicta Sect. I. §. 2. 3. & 4, quoad ejus malitiam, & pactum explicitum ac implicitum, & insuper nota.

Vana observatio, & magia in re omninò idem sunt, & differunt solum diverso respectu ad media, & effectum; nam vana observatio dicitur, quatenus comparatur ad ipsa signa, & media vana, quæ pro certo effectu consequendo superstitionè observantur, & applicantur: & hoc respectu commodè dividimus in tres classes, vel species materiales: scilicet vanam observationem signorum, eventuum, precum & characterum, & mediorum innaturalium: de quibus hoc respectu claritatis gratiâ agam seorsim. Magia verò dicitur eadem ineptia, quatenus comparatur ad ipsos effectus per talia signa, vel media vana, observata, & applicata causandos ope dæmonis; & hoc respectu rursus commodè dividemus in tres classes, vel species materiales: scilicet artem notoriam, mirificam, & maleficam, seu maleficium. De quibus seorsim Sect. seq. cum necessariis pro praxi,

§. I.

Vana observatio signorum, eventuum &c.

Dicitur, cum quis ex observatione variorum signorum divinans de prospero, vel adverso eventu, aliquid facit, vel vitat. Hæc in re & malitia prorsus idem est cum divinatione supersticiosa, differt solo hoc respectu, quod divinatio sit speculativa, & versetur solum in cognoscendo, conjiciendo, & prædicendo effectus, vel eventus occult-

occultos ex talibus signis impertinentibus. Vana autem observatio est practica, & versatur in observatione talium signorum in agendo, vel omitendo. Ex. g. docet te Ariolus in egressu è domo, si sinister pes præ dextro exponatur; aut si initio itineris lepus, vel lupus occurrat, si anus verba primò salutet &c. esse signum alicujus infortunii, vel adversitatis; hac instructione accepta tu studiosè observans in egressu è domo semper dextrum pedem prius exponis; si initio itineris lepus occurrat, non pergis, sed reverteris metu alicujus infortunii impendentis. Hic Ariolus divinator est, tu vanus observator, uterque superstitiosus, & pacto saltem implicitò dæmoni studiosus. Tot ergo sunt species vanæ observationis ejusmodi signorum, quot sunt species & signa divinationis suprà allata, & enumerata: Et multa enumerat D. Augustinus lib. de doctr. Christian. c. 20. *Si membrum aliquod salierit; si junctim ambulantes amicus lepus, aut canis, aut puer medius venerit &c. Hinc sunt etiam illa: limum calcare, cum ante domum suam transit; redire ad lectum, si quis, dum se calceat, sternutaverit; redire domum, si procedens offenderit: cum vestitus foricibus roditur: plus timere suspicionem futuri mali, quam presens damnum dolere. Hæc Augustinus etiam utilissimè leges lib. de rebus Cath. conversat. latè & optimè differentem. Ad hanc ergo observationem pertinent superstitiosæ observationes dierum, vel temporum, quasi quidam dies, vel horæ faustæ, aliæ infastæ esse.*

Quomodo peccant, qui die Martis, vel quovis die inter horam undecimam & duodecimam meridiam nolunt exire domum: quod talis dies, vel hora infausta sit, quod verè superstitiosum est, & prohibetur in *Jure Canon. c. non observetis causa 26. q. 7.* Item nolentes die Veneris ungues præscindere, aut die Sabbathi nere, seu fila ducere (cùm tamen aliàs laborent serviliter) in honorem B. Virginis. Aquæ benedictæ Dominicis Quatuor Temporum majorem vim tribuere, quam aliàs benedictis ad quosdam effectus. Similiter aquæ benedictæ in alia Parochia. Item servantes ova die Paschatis à gallinis parta ad extinguendum incendium, vel alios effectus. Horrendum est audire inter Catholicos superstitionem vanarum observationum etiam irrepisse in tremendum Missæ Sacrificium. Lege *Martin. Delr. l. c. nostrum Marchant. Trib. tom. 2. tract. 2. part. 3. tit. 1, q. 2. §. 2. P. Gobat. de superstit. cas. 22. & 23.* Non enim expedit talia denuò describere. Huc etiam referri debent omnes ejusmodi, quibus mulierculæ nupturientes futuri mariti notitiam procurare nituntur certis diebus, & ritibus; maxime in noctibus SS. Andreae, Thomæ, Natalis Domini, Trium Regum, S. Joannis Baptistæ: si serio, & cum aliqua expectatione eventus fiant, & non levitatis, & joci tantam gratiã, ut infra generaliter notabo. Item observatio certi numeri tanquam infausti in conlessu, vel comitatu. V. g. aliqui convivio excepti nolunt accumbere numero tredecenario, tan-

tanquam infausto, eò quòd importet unum ex
 p̄s brevi moriturum, exemplo ultimæ coenæ, quæ
 ibi unus ex tredecim brevi mortuus, nimirum
 Christus Dominus. Imò cur non prælagunt et
 tiam unum se suspensurum, sicut Judas unus ex tre-
 decim brevi se suspendit? & alia innumera. Nec
 defunt, qui numerum imparẽ in pillulis fumen-
 dis tanquam necessarium observatum superstitio-
 nis damnent apud *P. Gobat. cit.*

Hic concludit Navarr. *c. II. n. 38.* cum alii:
 omnes eas vanas observationes dierum, tempo-
 rumve de se esse peccata mortalia: intellige-
 quando fiunt cum indubitata, & certa fide, & effi-
 cacia; secùs si solum ex suspitione, vel timore:
 ut si quis die Martis, vel inter horam undecimam
 vel duodecimam semel, aut iterum non auderet
 domum egredi, vel negotium aliquod inchoare,
 ut certè communiter faciunt homines: tunc
 enim non esse plùs, quàm veniale, rectè docet
 etiam Sanch. *cit. c. 40. n. 15.* Cæterum omni
 peccatò superstitionis vacabit observare dies,
 menses, annos, quibus convenientior sit cœli dis-
 sposito ad aliquos effectus, vel negotia: sicut in
 naturalibus licitè observantur tempora colligen-
 dis herbis, sumendis medicinis, cædendis lignis,
 seminandis seminibus, cum certum sit ultra in-
 fluere in inferiora variè pro vario tempore, aliqua
 quidem benignè, alia verò malignè: unde &
 herba certo tempore sunt efficaciores; & dictum
 Galeni est, eandem herbam, quæ hoc tempore
 sumpta sanat, si alio tempore sumeretur, mor-
 feram e
 nique e
 ejus na
 v. g. p
 ni, or
 consen
 Va
 A Li
 et
 charact
 gestand
 minibus
 & certi
 Q
 sig
 vola ve
 sunt tan
 lo, &
 qui int
 & bonn
 & infa
 effellum
 corpora
 supersti
 demon
 le. Ita
 tio Reg
 perstiti
 TUB

feram esse posse ratione diversæ influentiæ. Denique ex speciali devotione erga aliquem Sanctum ejus natalem eligere pro auspicio gravis negotii v. g. pro primo Sacro, pro solemnitate matrimonii, omni superstitione, vel culpa caret omnium consensu.

§. II.

Vana observatio precum & characterum.

Alias incantatio dicta, est, cum pro aliquo effectu actu consequendo adhibentur certæ preces, vel characteres, vel verbo proferendæ, vel scripto gestandæ in collo, brachio &c. Pro quibus omnibus super unum cumulum hæc sit verissima, & certissima.

REGULA GENERALIS.

Quandounque ejusmodi preces, characteres, signa, aut ignota sunt, aut vana, vel frivola vel falsa; aut si nota, bona, & sancta sint, sunt tamen admixta circumstantia vana, inutilis, & omnino impertinenter ad talem effectum, qui intenditur; aut denique si totum sanctum & bonum sit, si tamen in iis constituatur certa, & infallibilis fiducia per eos consequendi talem effectum, v. g. sanitatem, vel quodvis bonum corporale, vel spirituale, certum esse debet esse superstitionem cum pacto saltem implicito cum demone, adeoque ex genere suo peccatum mortale. Ita in re omnes Sanch. Delri. Layman. Ratio Regulæ data est supra generaliter, cum de superstitione &c.

Regula habet tres partes.

P*rima*: certa est superstitio, quando caracte-
res, vel signa sunt ignota: dum enim continent
notam, & expressam invocationem dæmonum,
nomina propria Diabolorum: Altaran, Zabulon
&c. tunc usus eorum erit expressa invocatio, &
pactum explicitum cum dæmone. At vana & fri-
vola, qualia sæpe reperiuntur in schedis contra fe-
bres, & alios morbos appendi solitis, & aperta
&c. Mira, & lepida refert P. Gobat. *cit. cap. 25.*
Aut signa falsa; ut quod Christus habuerit febrem.
Quo etiam spectant ineptæ orationes de, ne-
scio, quibus itineribus, factisque Christi, B. Virg.
S. Petri, quas incantatrices vetulæ super agros,
vel vulnera demurmurare solent. Hujusmodi
nim ignota, vel vana signa non possunt referri ad
alium intelligentem, nisi dæmonem: quippe non
ad Deum, vel bonos Angelos, qui non gaudent
jussu nugis; nec ad aliquem hominem, ut
se patet; neque ad ipsos morbos, qui nihil percipi-
unt: ergo &c.

Secunda. Etiam si istæ preces, characteres, vel
signa de se sint bona, & sancta; si tamen admi-
scentur circumstantiæ vanæ, & omnino imper-
nentes ad talem effectum ex parte loci, tempo-
ris, modi scribendi, legendi, alligandi, tanquam
necessariæ ad talem effectum consequendum, in
ut in iis fiducia, & vis precum constituatur, cer-
tissima superstitio est. Communissima cum
Th. 2. 2. q. 96. art. 4. ex cap. non licet. Exem-
pla innumerabilia afferri possunt: v. g. Evange-

S. Joannis è collo gestandum, scriptum de-
 bere esse à virgine in membrana virginea, oriente
 & tribus funiculis talis coloris, ac materiae,
 certo modo factis collo appensum &c. Item
 orationes bonas, & sacras dici debere ad aures ju-
 venti ægri certo numero, situ, gestu, tot cruci-
 bus permixtis, ita ut in ipso numero, vel simili
 circumstantia vis orationis, & fiducia effe-
 ctiva collocetur: quin ejusmodi vanis circumstan-
 tiis abuti contingit in ipso tremendo Sacrificio Mis-
 sæ ad certos effectus: ut nimirum legantur certo
 numero, continuis diebus, certis horis ab uno,
 duobus, tribus determinatis Sacerdotibus, talis
 candelis, accensis candelis certo numero, colore,
 materia &c. ita ut in iis circumstantiis ponatur
 efficacia Missæ ad talem effectum, & una omissa,
 non esse efficax; quæ superstitio etiam damnatur
 Conc. Trid. Sess. 22. in Decreto de observandis
 vitandis in celeb. Miss. ibi: *Quarundam Mis-*
sarum & candelarum certum numerum, qui
magis à superstitioso cultu, quam à veræ religio-
nis inventus est, omninò ab Ecclesia Episcopi re-
probant. Ubi tamen non damnatur certus nu-
 merus Missarum, vel candelarum ex devotione in
 honorem alicujus mysterii. V. g. quinque in ho-
 norem quinque vulnerum Christi. Duodecim in
 honorem duodecim Apostolorum, aut spontè e-
 ventus, absque eo, quòd in eo, velut necessario nu-
 merus, vis aliqua, vel efficacia collocetur. Quo e-
 ventus spectat frequens, & damnatissima praxis, quæ
 sunt nummos, aliasve res sub mappa Altaris ab-

scondere, ut super ipsas certo numero Missæ legantur ad diversos, & subinde infandos effectus: quare rectè monet P. Gobat, Dominos Parochos & Ædituos curare debere, ne sæcularibus nempe præsentate in templo aditus ad Altare pateat.

Tertia: Et si totum, quod adhibetur, oratur, dicitur, scribitur, bonum, & sanctum sit, verumque erga Deum cultum præferat: v. g. solatio ad Deum, unicus è Psalmo versiculus, Evangelium S. Joannis, vinum ex Sacerdotis ablutione, ova in Sabbatho sancto crucifixo applicata, hæc ex Altari vel Monstrantia desumpti, aqua, ceræ, vel alia res benedicta ab Ecclesia, Reliquiæ factæ Agnus Dei: si tamen in sola eorum, vel similibus applicatione constituatur certa vis & fiducia salutatis, vel alterius effectus, vel commodi temporalis, & non principaliter in Deo, & fide Ecclesiæ adhuc certa superstitio est: quia talis certa & virtus illis omnibus neque ex natura rei, neque ex institutione Dei, vel Ecclesiæ inest, consequenter aliunde peti censenda est, neque ab alio, quàm à dæmone, qui libenter se transfigurat in Angelum lucis, ut sub specie pietatis, & sanctitatis eorum facilius & periculosius decipiat. *Compendiosissima DD. Suarez hic o. 15. n. 25. Less. lib. 1. de Justit. c. 24. dub. 3. Delr. lib. 3. disp. mag. 1. q. 4. §. 7. & seq. latissimè. Laym. Alii passim omnes. Ex quibus patet jam ad diversos mos casus. Aliquot frequentiores adfero.*

28 I. Quomodo intelligendum id, quod scribitur *Castrod. Psalm. 115. multis in variis moribus*

remedium fuisse trinam recitationem illius
 versus: *Diripuisti vincula mea, tibi sacrificasti
 hostiam laudis.* Ita nimirum ut non ipsi trinæ
 recitationi, sed Fidei, ac devotioni singulariter
 erga SS. Trinitatem, Deus effectum contulerit.
 Similiter chirurgi sistendo sanguini pronuntian-
 tes illud Christi in Cruce: *Consummatum est?*
 si solum pro eo effectum non infallibiliter exspe-
 ctato, sed piè tantum impetrando, deprecantur
 Christum per illam consummationem Passionis,
 & Sanguinis sui in Cruce, superstitionis damnari
 non possunt. Secus omninò, si ex illo per modum
 operis operati effectum infallibiliter expectent.
 Audi alios sistere sanguinem recitato versu Psal-
 mi 50. *Libera me de sanguinibus &c.* Et eodem
 modo explicandum est illud, quòd æquitantes con-
 tra pericula lapsuum portent secum Talerum S.
 Georgii: & equum ascendentes pronuntiant il-
 lud: *Os non communiatis ex eis.* A morbo cadu-
 to quidam liberant infusurrando in aurem: *O crea-
 tora Dei, memento creatoris tui.* Siquidem ea
 verba recitentur submissè, & cum certa expecta-
 tione effectus per modum operis operati, omninò
 certæ superstitionis condemnandi sunt. Secus di-
 cendum: si ea verba alta voce inclamentur, ut
 morbo correptus audire possit, ad se reverti seque
 Deo commendare, & pro remedio supplicare. Un-
 de similia verba auribus equi, vel alterius jumenti
 aliquo morbo correpti ingerere à superstitione mor-
 tali excusari nullo modo potest: sicut nec illud, qui
 sistendos latratus canum pronuntiat illum ver-

ficulum: *in oculo & freno maxillas eorum contrin-
ge*; quò auditò illi statim obmutescunt, uti ipse Sa-
mel attronitus aspexi. Nisi fortè iterùm fieret per
modum simplicis invocationis auxilii divini.

II. Quid sentiendum de illis, qui certas preces
quotidie recitant, aut descriptas secum portat
pro felici negotii successu ad avertenda infortunia
pericula, aut etiam certos morbos? Quòd si eorum
praxes bonæ sint 1. aut ex Scriptura, & nominatim
*Psal. 50. Miserere. Et 90. Qui habitat in
adiutorio altissimi &c.* aut sint ab Ecclesia appro-
bata, aut piè compositæ. 2. Absint omnes circums-
stantiæ, & conditiones vanæ, & superstitiosæ in-
prà insinuata. 3. Non inde expectetur certus ef-
fectus per modum ex opere operato, sed solam
piè speretur per modum impetrationis, supersti-
tionis damnari non debet. Verùm quia raro hæc
omnia concurrunt, præsertim quoad preces scrip-
ptas secum gestandas, raro ejusmodi permittenda
minùs consulenda sunt. Certæ & perniciosæ su-
perstitionis damnanda est orationum, etiam ali-
quin sanctissimarum, recitatio S. Brigittæ quotidie
per integrum annum cum certa fiducia, quòd
inde morti æternæ non erunt subiecti, qui ita re-
târunt, aliisque privilegiis potentur, prout in qua-
busdam libellis falsò scribitur à Christo fuisse re-
velata sanctissimæ illi viduæ: per hoc enim homi-
nes retrahuntur à Sacramentis, & inanam fiduciam
conciunt sæpissimè pessimo effectum, ut alibi ex-
pertum, teste Anton. de Spirit. S. *Direct. Confess.*
p. 3. l. 4. diss. 2. sect. 5.

III. Quid

III. Quid sentiendum de hominibus incantatoribus, & incantatricibus, cum certas preces super morbos & vulnera recitant & adjurationes sacras. Quod si enim simul applicando medicinas naturales solum Deum orant, vel adjurant per Crucem, Passionem, vulnura Christi, ut prosint medicinæ applicatæ absque vana aliqua circumstantia admixta, nihil superstitiosi, vel vani continebunt. Uti observat Navarr. c. II. n. 36. Sylvest. Angel. verb. *Superstitio*. aliisque Sanch. cit. n. 39. Qui tamen rectè monet, eas plerumque superstitiosa miscere, adeoque nonnisi cautissimè admittendas: simpliciter autem repellendæ sunt ut superstitiosæ, quoties absque adhibitis medicinis naturalibus solis suis precibus, vel adorationibus quantumvis sacris, morbos vel vulnera curare nituntur, cum iis orationibus nec ex natura rei, nec ex ordinatione Dei, vel Ecclesiæ tanta vis insit, adeoque aliunde petatur.

IV. Quid dicendum de certis consuetudinibus locorum certorum, maximè in nostra patria, v.g. certo die festo alicujus Sancti equis foenum secare, equum ter circa templum circumequitare, vel alia jumenta; aut etiam per templum certo numero traducere; die S. Joannis Baptistæ flores, vel herbas decerpere tanquam salutiferas magis cæteris; ex auro, argento, vel alio metallo crucifixo in die Parasceve applicato, anulum fabricare contra certos morbos, præsertim chiragræ? &c. Hac & similia omnia sine dubio superstitiosa sunt, & nisi bona fides, ignorantia, vel simplicitas excuset,

excuset, peccata mortalia, si animus sit adhibendi eas circumstantias, vel cæremonias tanquam per se necessarias, vel efficaces ad sanitatem, vel similes effectus consequendos; cum Deus lege ordinaria non operetur per ejusmodi media & conditiones, in quibus aliquid vanitatis apparat. *Omnes cum Sanchez cit. & aliis.* Quod si tamen animus sit utendi iis circumstantiis solumquam signis, vel instrumentis suæ devotionis; & fiducia erga Deum, Crucifixum, Sanctos aliquos, cum tamen reverà sanitatem, incolumitatem rerum suarum, aliùmve effectum speratum minime ratione istarum conditionum, sed à solo Deo per merita Crucifixi, vel Sancti alicujus expectent, & postulent, utique à superstitione excusari poterunt: at verò si ob inveteratum usum & consuetudinem communem talia omninò abrogari, vel dissuaderi non possunt sine offensa populi; saltem docendi sunt, quo animo prædicta fieri conveniant. Inexcusabilis autem est superstitio illarum supplicationum, quibus Sancti alicujus imago in flumen projicitur, vel in ripa deponitur, donec pluit v. g. &c.

§. III.

Observatio vana mediolorum innaturalium.

29 **C**um nimirum ad certum effectum causandum adhibentur res quædam per modum causarum naturalium ad certos effectus, cum tamen reverà nullam ad id causalitatem habeant. In quibus itidem diversissimis, innumerisque, est hæc certissima

REGULA GENERALIS.

Quia quid adhibetur ad quemcunque effectum, certo expectatum, ad quem tamen nullam vim, vel virtutem habet, neque naturalem ex natura sua, neque supernaturalem ex institutione Christi vel ordinatione Ecclesie sive se toto, sive aliqua sui parte, vel circumstantia inutili admixta, certissime superstitiosum est, cum pacto saltem implicito cum damone, adeoque ex genere suo peccatum mortale. Ita omnes cum D. Th. 2. 2. q. 96. a. 2. Tolet. aliisque congestis Sanch. sapient. lib. 2. moral. c. 40. n. 44. Laym. c. 4. n. 3. Ratio est: Quia talis res quaecunque sit, non adhibetur, ut causa naturalis, cum supponatur ipsa nullam naturalem virtutem, vel causalitatem ad talem effectum continere: ergo habetur solum ut signum talis effectus aliunde producendi ex alterius institutione, ordinatione, vel pacto: atqui non adhibentur signa, divina, quasi per illa divinitus deberet talis effectus produci ex institutione Dei, vel Ecclesie, sicut sunt Sacramenta, & Sacramentalia: cum illae res revera nec a Deo, nec ab Ecclesia institutae sint, sed potius damnatae & vitatae: consequens ergo est adhiberi ut signa demonis, seu ut signa effectus ope demonis impetrandi vi occultae ejus institutionis, vel cooperationis, adeoque pacti expliciti, vel impliciti cum damone.

Colligitur ergo in his certa superstitio, & Magia. 1. Cum res applicata de se est plane inutilis ad talem effectum, v. g. funis, de quo fur pendeat,

pro morbo hominis, vel jumentum curando: lignum de tumba, in quam mulier cum foetu extincta jacebat, & alia innumera. 2. Cum quidem res de se esset, vel censetur esse utilis ad talem effectum, v. g. medium naturale, adhibentur tamen circumstantiæ vanæ, & impertinentes, loci, temporis, modi applicandi &c. v. g. herbam debet esse fossam certo die, & horâ; die veneris inter horam undecimam & duodecimam noctis; aquam portari à Virgine pro salubri balneo &c. eundem lente &c. Item quando adhibentur ignota verba vel characteres, certæ preces, certus numerus circum, sacra verba, modo tamen, & intentione præ explicatis. 3. Quando constat rem etsi aliâ operativam, tamen hîc & nunc non posse operari talimodo, in tanta distantia, tanta celeritate in momento. 4. Denique ratione effectûs sperati, qui naturali virtute, sed solùm à spiritu bono, vel malo effici potest: ut subitanea infusio scientiæ, vel quæla statui &c. Hac regulâ benè animo impressa, facilè est resolvere casus in hac re nimis innumerabiles; majoris tamen doctrinæ gratiâ sit

§. IV.

Regula in dubiis circa prædicta, & similia.

Quia in supradictis casibus sæpissimè dubium est, an signa vel res applicata revera habeant aliquam naturalem, vel supernaturalem vim, vel virtutem causandi talem effectum, vel etiam significandi talem eventum: & in casibus modi dubiis omnino reprobare durum: quod

autem arripere, vel permittere periculosum sit; tutissimè servabuntur duæ sequentes Regulæ.

REGULA I.

Quando prudenter dubitatur, utrum res applicanda, applicata ad effectum aliquem causandum habeat vim naturalem causandi illum effectum, nec ne, licitè præsumi potest, quòd sic: cum enim miræ sint naturalium causarum virtutes, præsertim herbarum, lapidum &c. etiam doctos sæpissimè latentes, non est ratio, cur ex eo, quòd virtus illa nobis ignota, vel dubia sit, statim eam negemus, & tanquam superstitionem magicam virtute dæmonis operativam condemnemus. Communissima DD. cum D. August. *lib. 14. de Civitate Dei c. 24.* Sanch. *cit. n. 44.* Laym. *lib. 4. tract. 10. c. 4. n. 6.* Qui tamen rectè consulunt cuilibet, qui ejusmodi re dubia ad sanitatem, vel alium effectum consequendum, uti vellet, ut expressè protestetur, si ulla vis diabolica ex quocunque pacto subsit, nolle se effectum consequi. Quæ ratione Cajetan. *verb. Incantatio*, asserit, se deprehendisse supersticiosum esse motum annuli super filum pronuntiando certo versiculo Psalmi; cum enim protestaretur nolle se versum recitare propter illum motum secundum diaboli virtutem, sed purè ad Deum laudandum, annulus motus minimè fuit. Placet aliquos casus particulares adferre pro curiosis.

I. Herbas certis temporibus, festis diebus, horis &c. colligere sine dubio sæpissimè est superstiosum, utpotè quæcumque illæ circumstantiæ tem-

tem-

temporis omninò sunt impertinentes ad naturalem virtutem conferendam, vel augendam: ut quòd debeant colligi, vel effodi feriâ sextâ inter undecimam, & duodecimam noctis: eâ horâ qua tres Sacerdotes in uno templo simul celebrant. In die S. Margaritæ, S. Joan. Baptistæ. Secus dicendum, quando ipsa circumstantia temporis conducit ad naturalem herbarum virtutem, maturitatem, vel aliam qualitatem; sine dubio enim potentior est virtus plerarumque herbarum collectarum in vere, quàm in hyeme, in æquinoctio, quàm in solstitio; specialiter autem pleræque herbe medicæ, & salutiferæ maturitatem, & virtutem consequuntur versùs æquinoctium autumnale, quo tempore celebratur Tricesimus B. V. Mariæ. Non est ergò superstitiosum colligere herbas intra illum Tricesimum S. V. Mariæ; eadèmq; ratione allevare ova eodem tempore exclusa. *Communis apud celt.*

II. Quid sentiendum de virga avellana indice de thesauro occulto, vel aqua latente? Usus simplex absque alia superstitiosa circumstantia admixta damnari minimè potest, maximè quoad fontium, & metallorum venas indagandas, & consequenter etiam thesaurum occultum auri, argenti, aut alterius metalli. Observant tamen naturales, seu Phyci, non quamlibet ejusmodi virgam ubilibet natam, sed tantum natam in tali loco, & fundo, sub quo latent ejusmodi venæ fontium, vel metallorum, habere hanc virtutem & sympathiam occultam, ut vehementi illo mo-

tu, & ictu suo versùs talem locum etiam alibi prodant latentes illas venas, metalla, thesauros. Quare prout defacto ejusmodi virgæ applicantur, præsertim à militibus & furibus. 1. Indifferenter undecunque arreptæ. 2. Ad detegendos thesauros quosvis, vel res latentes, etiam si ibi nullum esset aurum, argentum, aliudve metallum, sed vestes, aliæve res. 3. Et ubilibet locorum, etiam supra terram, in domibus inter parietes. 4. Præsertim in talibus impertinentibus, ac superstitiosis circumstantiis, sectionis, & applicationis, omninò damnandus est usus, ut meritissimum opus diaboli.

III. Annulo, vel globulo è filo intra extremos digitos, pollicem & indicem, sustentato pendente intra vasculum quoddam successivo motu tandem ad unum latus alliso, velut horologio quidam utuntur pro indicio horarum: & ipse usus sum sapissimè aliquot annos certo semper effectu, quia credidi, id fieri naturaliter occulta virtute arteriæ pulsûs, & influentiæ cœlestis, & adhuc ita opinor quoad aliquid, scilicet quoad motum ipsum, ejusque successiva incrementa: at verò quoad determinatum allisionum numerum horis singulis respondentem omninò superstitiosum esse experientia propria convicit *Cardinalem de Lugo*: nam eo medio usus in Hispania ad indicium horarum secundùm horologium commune Astronomicum, scilicet viginti quatuor horarum à media nocte usque ad alteram mediam noctem, cum postea brevi tempore appulisset ad Italiam, eodemque

que medio vellet nosse, quæ hora esset, ecce comperit edi ictus jam secundum horologium artificiale Italicum longè diversissimum, indeque & merito conclusit, illud artificium esse superstitiosum; in tanta enim vicinitate locorum, neque pulsus arteriæ, neque astrum ullum tantam mutationem causare naturaliter potuisset: ergo non naturæ opus, quod enim idem est, semper facit idem circa idem, sed alterius virtutis esse manifestè convincitur: sed neque alterius, nisi dæmonis, ut jam sæpè dictum.

IV. Filo etiam à Virgine ducto, vel neto aliqui utuntur ad aliquam curationem: certè primo intuitu apparet superstitiosum maximè, & est reverè, si aliæ conditiones vanæ accedant aut effectus nimis improportionatus inde speretur. Alioquin sanè sunt, qui non audent omninò condemnare; & audi, quæso, quid in simili scribat celeberrimus Doctor Rupertus Tuitiens. lib. 1. tom. 3. de Trinit. c. 1. in illa verba Genes. 3. *Ponam inimicitiam inter te, & mulierem, ipsa conteret caput tuum: inquit: Si nuda mulieris planta dentem serpentis prævenerit, & vivacissimum caput ejus vel leviter presserit, statim totum cum capite corpus repente interit, ita ut omninò motus nullus, nullus sensus in aliena parte residuus sit; id quod non malleis, aut vectibus, aut gladiis concidentibus citò ac leviter effici potest, siquidem excisum caput cum tribus, aut duobus digitulis vivere, & abire perhibetur; hoc, quod prædictum est; ita se ipsorum, qui per industriam exploraverunt,*
fidè

Haec & relatione comperimus. Haftenus Rupertus. Quod si ergo mulier, non autem vir id efficaciam habeat, cur non possit virgo innocens, non vero mulier corrupta, alicujus efficaciam nobis incognitam particeps esse, ut suis manibus, immo etiam suo sputo, quo foeminae solent nendo filum laungere, occultam virtutem ad aliquem morbum propellendum communicare? ait Tambur. lib. 2. Decalog. c. 6. §. 1. n. 6. & 7. Ergo certe, si vera adsit necessitas, & aliud medium non suppetat, adhibita protestatione supradicta ita facile permitterem facere; certe damnare non auderem. Itemque eadem ratione damnari explicitè non possunt curationes factae virtute emplastri magnetici per actionem in distans, dum loco membri vulnerati obligatur instrumentum, quo vulnus inflictum erat, ex probabili sententia DD. Physicorum. Et ita de his, & similibus sexcentis judicandum erit.

REGULA II.

Quando certò probabiliter constat, rem applicatam ad effectum aliquem v. g. morbum aliquem curandum non habere ullam vim naturalem ad illum effectum causandum, dubitatur autem, an habeat vim à Deo, vel dæmone, censenda est, esse superstitio ex pacto cum dæmone, ideoque simpliciter abstinendum. Ita post S. Th. cit. q. 96. a. 2. plurimis congestis late & optimè probat Sanch. lib. 2. c. 40. n. 4. Et ipsum sequuntur RR. torrentis instar. Ratio est: in dubio non praesumitur factum; cum ergo res illa

illa certò non sit causa naturalis effectûs, nec de virtute aliqua supernaturali constet, erit solummodò signum, ut ad ejus positionem vel Deus, vel dæmon effectum ponat: atqui non Deus: quia de solis Sacramentis, vel Sacramentalibus tale quid per revelationem habemus: restat ergò illum effectum fieri à Dæmone per ejusmodi signa tacite invocato, idque omnium maximè in observatione precum, vel characterum. *sup. §. 2.* Quare sapienter *Gerson* apud *Sanch. cit.* ubi quærens, an versiculus ille: *Dirupisti vincula mea &c.* habet efficaciam ad sanitatem? ait. Respondeo pro Regula circa talia, quæ sunt innumera: quòd nunquam attribuenda est aliqua virtus supernaturalis talibus rebus quibuscunque, nisi hoc trahi possit ex Scriptura Sacra, vel revelatione divina: & oppositum credo, habet speciem superstitionis. Alia qua hic breviter notanda occurrunt.

- 34 I. Licet ejusmodi signa dubia non possint scienter adhiberi absque tacita invocatione dæmonis ob rationem datam, post factum tamen non debet semper judicari effectum esse causatum opere dæmonis; potuit enim fieri casû, vel fortuito experientiâ enim constat aliquos impostores, & malè feriatas vetulas proprio ingenio componere ejusmodi nugas, v. g. contra febres, spasmos, aliòsve morbos, si quando effectum casu sortiantur, virtutem jactant; si fallat effectus, defectum applicationis debitæ ostendunt: ex. g. aliquis sumpta chartâ certis notis & circulis inscriptâ brevi convaluit à quartana, malè argueretur; hæc san-

tas non est à medio naturali, neque à Deo: ergo à dæmone: potuit enim casu evenire, tunc deficiente humore peccante. Prudenter ergo hic judicandum est, quàm maximè verò cavenda illa stupida sequela: Hunc juvit aliquando tale medium dubium; ergo & me, & te, & alium juvabit, quasi dicas: hic in tali via casu invenit aurum; ergo & ego, & quivis alius inveniet.

II. Rem ita dubiam seclusa certa expectatione effectûs semel aut iterùm tantùm applicare, merito à peccato mortali superstitionis post alios liberat Tambur. n. 70. Quia tunc aut est actus imperfectus, aut non est grave periculum commercii cum dæmone, vel alterius notabilis inconvenienciæ. Consentit Gobat cas. 2. n. 935.

III. Quin etiã ob justam causam necessitatis gravis, deficiente alio medio naturali certo, non superstitiosò, ejusmodi rem dubiam applicare ad pellendum morbum, strumam, rupturam curandam, adhibita protestatione contraria supradicta, ab omni peccato liberant boni DD. eosque sequens Tambur. cit. n. 72. Et Less. lib. 2. de Justitia c. 44. n. 46. insinuat dicens: *Non est licitum uti remedio, de quo dubium est, an contineat tacitam Dæmonis invocationem, hoc enim est, se exponere manifesto periculo superstitionis, nisi fortè id fiat cum expressa voluntatis contraria protestatione.* Vides sentire Lessium, te cum tali protestatione posse uti eo remedio dubio ob necessitatem, nempe recuperandæ sanitatis. Et ratio videtur: Quia quamdiu est dubium medium, protestatio

expressa contraria tollit invocationem, & commercium dæmonis, & remanet spes aliqua effectus aliunde obtinendi, vel causandi. Debi prædicare aliquoties.

IV. Denique quando certum est, medium esse superstitiosum, certum quoque esse debet, nunquam licere eò uti ob quamcunque necessitatem, adhibita etiam quacunque protestatione contraria. Ratio clara est: Quia superstitio est intrinsecè mala, involvit etiam contemptum Dei, dæmonis reverentiam & cultum §. I. in fine explicatum: que nullo unquam casu licere possunt, & protestatio est ipsi factio contraria, ideòque de jure frivola, ac nulla: ac si dicas: Scio equidem hoc medio adhibito debere operari dæmonem, non Deum, vel naturam; eo tamen adhibito protestor me nolle uti ope dæmonis. O stultitia! Quare valde pœnitet me semel permisisse pro remedio rupturæ ejus expositionem versùs lunam crescentem cum iis verbis: *Quod video, crescat, quod tango, decrescat*, recitatis postea §. Pater & Ave, præmissâ tamen illa protestatione contraria; etiam enim tunc dubius aliquatenus: at nunc inveni casum in specie apud solertissimum *Gobat* judicantem certò esse superstitionem.

